

Program Y

VODIČ ZA NADGLEDANJE I PRAĆENJE USPEŠNOSTI PROGRAMA

u školama

**Monitoring
i Evaluacija**

Program Y

Vodič za nadgledanje i praćenje uspešnosti programa u školama

Da bi se obezbedili visoki standardi realizacije programa, objektivna analiza, kontinuirane povratne informacije, kao i poboljšanje mogućnosti učenja i dalji razvoj Programa Y u srednjim školama, preporučuje se da se monitoring i evaluacija sprovode redovno.

Monitoring i evaluacija su sastavni delovi programa i preporučuje se da školsko osoblje imenuje jednog od svojih članova/ca za monitoring i evaluaciju programa tokom celokupnog njegovog trajanja, od samog početka.

Monitoring bi trebalo da se sprovodi redovno. Trebalo bi da uključuje pregled kratkih izveštaja o radionicama i kampanjama pripremljenih od strane nastavnika/ca i vršnjačkih edukatora/ki, praćenje broja učesnika/ca uključenih u program (uključujući podatke razvrstane prema polu učesnika), liste prisustva učesnika/ca, uključujući i one koji su prisustvovali radionicama i kampanjama i drugim relevantnim događajima u školi.

Evaluaciju bi trebalo sprovoditi:

1. Poređenjem između rezultata početne procene i rezultata završnog istraživanja (merenje promene koja se može pripisati Programu Y)
2. Pred-testiranje i post-testiranje (znanje i stavovi)
3. Prikupljanje povratnih informacija (usmeno ili pismeno, od učenika/ca, nastavnika/ca, roditelja i drugih uključenih aktera)
4. Audio i video snimanje učesnika/ca tokom radionica, kampanja i drugih predviđenih aktivnosti

Mogući pokazatelji za merenje napretka su navedeni u nastavku:

a) **Izlazni nivo** (kao rezultat direktnog ulaza ili realizovanih aktivnosti):

- › Broj nastavnika i nastavnica obučeni za realizaciju Programa Y
- › Broj radionica koje su realizovali nastavnici/ce ili stručno osoblje škole
- › Broj učenika (devojke/mladići) koji su prisustvovali radionicama koje su vodili nastavnici/ce
- › Broj aktivnosti kampanje koje su realizovali učenici i nastavnici
- › Broj akcija u zajednici koje su realizovali učenici i nastavnici

b) **Nivo ostvarenog rezultata:**

- › Procenat (%) ciljanih učenika (devojke/mladići) pokazuje poboljšano znanje i stavove o rodnoj ravnopravnosti i zdravim životnim stilovima a interpersonalno nasilje među njima je smanjeno.
- › Procenat (%) nastavnika (žene/muškarci) koji navode promenjene stavove u pogledu rodne ravnopravnosti kao direktan rezultat učešća u realizaciji Programa Y.

Preporuke za početno i završno istraživanje:

Početno istraživanje – Sveukupni cilj početnog istraživanja je da opiše stanje pre početka intervencije kako bi se mogla utvrditi osnova za monitoring napretka projekta tokom njegove realizacije, kao i prikupiti podaci koji će se koristiti u realizaciji programa u školama. Početna procena daje ulazne podatke za adekvatan razvoj programa i upravo zbog toga ona treba da se sprovede pre bilo kakve intervencije. Dobijeni rezultati ukazuju na šta bi program trebalo da se fokusira (na primer, ako početno istraživanje pokazuje nizak nivo znanja o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i visok nivo razumevanja rodne ravnopravnosti, tim za realizaciju može da prilagodi program i intervenciju da budu više fokusirane i složenije u pogledu tema seksualnog i reproduktivnog zdravlja i mnogo manje u pogledu tema vezanih za rodnu ravnopravnost).

Završno istraživanje – Glavni cilj završnog istraživanja je da doprinese sveobuhvatnom razumevanju sveukupnog napretka programa, kao i promenama znanja, stavova i ponašanja u vezi sa nasiljem i rodno zas-

*Sveukupni
cilj početnog
istraživanja je
da opiše stanje
pre početka
intervencije*

novanim nasiljem, rodnom ravnopravnošću i zdravim životnim stilovima mladića i devojaka, ali takođe i kod nastavnika/ca i roditelja.

Procenu nivoa znanja, stavova i ponašanja gore navedenih ciljnih grupa bi trebalo obaviti **spvođenjem istraživanja putem samo-administriranih upitnika** pre realizacije programa u školi, tako da se **poređenje i procena svrhe programa može obaviti** u završnoj proceni koju bi trebalo sprovesti nakon realizacije programa.

U ovom dokumentu možete da pronađete dokumente dobijene tokom istraživanja koji se odnose na učenike i nastavnike i koji dokazano pružaju neophodne informacije koje se odnose na programske ciljeve.

Opis procesa:

- › Polazno istraživanje počinje pre bilo kakve programske aktivnosti. Njega treba sprovesti u septembru/oktobru, na početku školske godine.
- › Veličina uzorka – početno istraživanje bi trebalo sprovesti sa učenicima prvog razreda (mladićima i devojka) i ako je moguće, istraživanje bi trebalo sprovesti sa svim učenicima prvog razreda. Ako to nije moguće, školsko osoblje može odlučiti o veličini reprezentativnog uzorka za svoju školu.
- › Testiranje upitnika – pre početnog istraživanja: testiranje upitnika bi trebalo obaviti sa 5-10 učenika/ca kao deo provere da li je upitnik razumljiv i logičan mladima. Ako postoje pitanja koja oni ne razumeju ili ih tema zbunjuje, školsko osoblje bi trebalo da izvrši neophodno prilagođavanje i finalizira upitnik nakon dobijanja povratne informacije.
- › Kodiranje – za sveobuhvatno merenje promene, preporučuje se da svaki učenik/ca kao učesnik/ca u istraživanju dobije svoj kod. Imenovani član školskog osoblja trebalo bi da obezbedi da su kodovi povezani sa spiskom učenika, ali je još važnije da se poštuje poverljivost svakog ispitanika/ce nakon sprovedenog istraživanja.
- › Obrazac za pristanak – osoba zadužena za istraživanje bi trebalo da obezbedi da svi učesnici/ce u istraživanju (ili njihovi roditelji) potpišu obrazac za pristanak kojim potvrđuju svoju spremnost da učestvuju u istraživanju. Od onih učenika koji ne žele da učestvuju ne očekuje se da potpišu obrazac za pristanak.
- › Spisak mehanizama za upućivanje – školsko osoblje bi trebalo da osmisli opis postojećeg mehanizma za podršku ili upućivanje na mesto koje je dostupno u njihovoj školi i lokalnoj zajednici i da se pobrine da su učesnici u istraživanju upoznati sa tim.

*spvođenje
istraživanja
putem samo-
administriranih
upitnika pre
realizacije pro-
grama u školi...*

POLAZNO
ISTRAŽIVANJE

VELIČINA
UZORKA

TESTIRANJE
UPITNIKA

KODIRANJE

OBRAZAC ZA
PRISTANAK

SPISAK MEHANIZA-
MA ZA UPUĆIVANJE

- › Prikupljanje podataka – trebalo bi da obavlja iskusno školsko osoblje kao što su školski pedagozi ili psiholozi. Takođe, moguće je da školsko osoblje obučni učenike viših razreda da postanu sakupljači podataka. Prikupljanje podataka se može obaviti za 45 minuta pomoću sastavljenog upitnika koji je predstavljen u ovom dokumentu, pri čemu je 10 minuta rezervisano za uvod o svrsi istraživanja, potpisivanje obrazaca za pristanak, deljenje spiska mehanizama za upućivanje i upitnika. Učenicima je obično potrebno 30-35 minuta da popune upitnike, što bi trebalo biti učinjeno u tišini i bez ikakvih prekida.
- › Analiza podataka podrazumeva statističku obradu podataka koja se može obaviti korišćenjem različitih statističkih programa. Najpogodniji programi kreirani za tu svrhu su SPSS, R i drugi. Alternativno, Excel može takođe biti od pomoći. Obrada statističkih podataka najčešće podrazumeva kalkulaciju jednostavnih deskriptivnih merenja, kao što su procenti ili potencijalne aritmetičke sredine. Neophodno je da se razdvoje obrada podataka za mladiće i devojke. Predlažemo da ovaj posao obavljaju stručni saradnici/ce, jer oni već imaju određena statistička znanja. Trebalo bi izračunati podatke o karakteristikama uzorka (rod, obrazovanje i zaposlenost roditelja, itd) i podatke o konkretnim pojavama koje se ocenjuju (tvrdnje i pitanja o rodnoj ravnopravnosti, nasilju, seksualnom i reproduktivnom zdravlju, itd.)
- › Izveštaj o istraživanju – nakon analize podataka; školsko osoblje bi trebalo da osmisli kratak i jednostavan izveštaj o nalazima i da ga podeli sa školskim odborom, ali i da ga koristi za planiranje budućih radionica i aktivnosti u školi.
- › Realizacija programa – nakon završetka početnog istraživanja, realizacija programa može da počne. Prvo sa obukom nastavnika i vršnjačkih edukatora. Kao prilog ovog dokumenta, možete pronaći predloge za pred-testove i post-testove za nastavnike i vršnjačke edukatore koji takođe služe za merenje promene njihovog znanja, stavova i ponašanja.
- › Završno istraživanje bi trebalo da se obavi sa učenicima završnih razreda (3. ili 4. razred), koje uključuje iste učenike iz osnovnog istraživanja (kada su bili 1. razred). Trebalo bi da ponovite korake vezane za kodiranje, pristanak, mehanizme za upućivanje i moguću obuku za prikupljanje podataka. Ovde je vrlo važno da se kodovi mogu povezati sa učenicima kako bi se identifikovali učenici koji su učestvovali u početnom istraživanju.

PRIKUPLJANJE PODATAKA

ANALIZA PODATAKA

IZVEŠTAJ O ISTRAŽIVANJU

REALIZACIJA PROGRAMA

ZAVRŠNO ISTRAŽIVANJE

- › Analiza podataka – poređenje početnog i završnog istraživanja. Ovaj proces podrazumeva poređenje podataka iz početnog i završnog istraživanja. Koriste se slične statističke analize, kao analize podataka iz početnog istraživanja. Osim toga, bilo bi korisno da se izračunaju tzv. zbirni rezultati za pojedine pojave kao što su rodna ravnopravnost, počinjeno nasilje, znanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, itd. Korisno je videti da li postoje statistički značajne razlike u zastupljenosti ovih pojava u početnom i završnom istraživanju. Za ovo se koriste neparametarski statistički testovi za dva povezana uzorka. Ako se koristi SPSS, oni se nazivaju Wilcoxon test i McNemar test. Ove dodatne analize podrazumevaju složenije statističko znanje tako da preporučujemo da potražite pomoć od stručnjaka za statistiku.
- › Izveštaj o istraživanju sastoji se od nekoliko delova. Sadržaj dolazi odmah nakon naslovne strane izveštaja, a zatim sledi poglavlje „Uvod“. Ono opisuje probleme u zajednici koji se odnose na temu projekta, opisuje zašto je ovaj ovaj projekat neophodan, osnovne komponente projekta i ciljeve istraživanja. Poglavlje pod nazivom "Metode" opisuje: uzorak, odnosno broj mladića i devojaka, glavne karakteristike njihovih porodica (npr. obrazovanje, materijalni status, itd), upitnik, proces istraživanja, program intervencije, i način na koji su statistički podaci obrađeni. Sledeće poglavlje "Rezultati" sadži tabele i kratka opisna tumačenja dobijenih rezultata. Preporučujemo da se rezultati grupišu po tematskim oblastima. Deo "Završne napomene" ili "Diskusija" sadži složenije tumačenje dobijenih rezultata. Određene preporuke za budući rad, kao i zaključak, takođe se navode u ovom poglavlju. Na kraju se eventualno navodi spisak korišćene literature, ukoliko se spominje u tekstu.

Kvalitativno prikupljanje podataka – ako i kada je to moguće, možete takođe pokušati da organizujete intervju sa korisnicima programa (učenici) i njihovim nastavnicima i roditeljima. Za vreme ovih intervjua možete dobiti mnogo podataka koji mogu pokazati moguću promenu i uticaj projekta iz kojih se mogu kreirati studije slučaja i uspešne priče koje se mogu koristiti za dalje promovisanje programa ili prikupljanje sredstava.

Predlažemo vam da sledite ovaj proces kao što je to ovde opisano i da koristite ponuđene alate, tako da se uticaj programa može meriti na isti način u svim školama širom regiona Balkana gde se program realizuje. U tom smislu, ministarstva obrazovanja mogu pratiti i koristiti postojeće podatke i istražiti mogućnosti za uvođenje Programa Y u nastavni plan i program. Ako vam je potrebna pomoć obratite se lokalnim partnerskim organizacijama u vašoj zemlji. Srećno!

ANALIZA PODATAKA

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Za vreme ovih intervjua možete dobiti mnogo podataka koji mogu pokazati moguću promenu i uticaj projekta iz kojih se mogu kreirati studije slučaja

Prilog 1

Upitnik za učenike/ce iz početnog/završnog istraživanja (pred i post-testovi)

Prilog 2

Primer obrasca za pristanak

Prilog 3

Primer spiska mehanizama za upućivanje

Prilog 4

Pred-test i post-test za nastavnike/ce

Prilog 5

Pred-test i post-test za vršnjačke edukatore/ke

Prilog 6

Intervju sa nastavnicima/ama u sklopu kvalitativnog istraživanja

Prilog 7

Obrazac izveštaja za radionice i aktivnosti kampanje

Prilog 8

Primer baze podataka učenika/ca i nastavnika /ca

Prilog 1 Upitnik za učenike/ce iz početnog/završnog istraživanja (pred i post-testovi)

PROGRAM Y – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova mladića i devojaka

UPITNIK ZA UČENIKE/CE

Upitnik sadrži pitanja o različitim oblastima života srednjoškolaca, kao što su zdravlje, nasilje, porodica, rodni odnosi, itd. Važno je da se daju iskreni odgovore na sva pitanja. Ovo nije test znanja i nema netačnih odgovora. Upitnik se popunjava tako što samostalno zaokružiš ili upišeš odgovarajući odgovor. **Upitnik ne treba potpisivati.**

P 1. Pol? a) ženski b) muški

P 2. Koliko imaš godina? _____

RODNI ODNOSI

P 3. Molim te da pažljivo pročitaš sledeće tvrdnje. Odgovori koliko si saglasan/na sa svakom tvrdnjom ta što ćeš da upišeš X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno tačno	Uglavnom tačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom netačno	Potpuno netačno
1	Najvažnija uloga žene je da brine o kući i kuva za svoju porodicu.					
2	Minjanje pelena, kupanje i hranjenje dece su obaveze majke.					
3	Ako žena prevari muškarca, opravdano je da je on udari.					
4	Jedan šamar predstavlja vrstu nasilja.					
5	Prihvatljivije je da dečak pobegne sa časa nego devojčica.					
6	Muškarac treba da donosi odluke u svojoj kući.					
7	Prihvatio/la bih da imam gej prijatelja.					
8	U redu je da muškarac udari svoju ženu ako ona neće (ne želi) da ima seks sa njim.					
9	Stideo/la bih se da mi je sin homoseksualac.					
10	Žena treba da toleriše nasilje da bi održala porodicu na okupu.					
11	Zajednička je odgovornost i muškarca i žene da vode računa o sprečavanju trudnoće.					
12	U redu je da muškarcu plaču i pokažu svoje emocije pred drugima.					
13	U redu je udariti ili šutnuti gej osobu ako flertuje sa mnom.					
14	Kada je žena seksualno uznemiravana, to je najčešće zbog toga kako je ona obučena.					
15	Prihvatljivo je da roditelji tuku svoju decu kad se ona ne ponašaju kako treba.					
16	Najznačajnije osobine muškarca su fizička snaga i moć.					
17	Verbalne uvrede predstavljaju vrstu nasilja.					

ZDRAVLJE

P 4. Da li sada konzumiraš cigarete (zaokruži)? a) Ne b) Da

P 5. Koliko često piješ alkohol (zaokruži)?

- a) Nikada
- b) Nekoliko puta godišnje
- c) Nekoliko puta mesečno
- d) Nekoliko puta nedeljno
- e) Skoro svaki dan

P 6. U poslednja tri meseca, koliko često si popio/la pet (5) ili više pića jednom prilikom?

- a) Nikada
- b) Manje od jednom mesečno
- c) Otprilike jednom mesečno
- d) Otprilike jednom nedeljno
- e) Više puta nedeljno

P 7. U poslednja tri meseca, koliko često si koristio/la drogu (upiši X u odgovarajuće polje)?

		Nikada	Jednom ili dva puta	Više od dva puta
1	Marihuana			
2	Neka druga (molimo navedi)			

P 8. Da li tvoji bliski prijatelji povremeno ili često konzumiraju marihuanu ili neku drugu drogu (zaokruži)?

- a) Ne
- b) Da

P 9. Molimo da pročitaš svako pitanje i da staviš znak "X" ispod odgovora koji najbolje opisuje kako si se osećao/la tokom proteklih mesec dana.

TVRDNJA		Sve vreme	Većinu vremena	Ponekad	Retko	Nikada
1	Koliko vremena, tokom proteklih mesec dana, si se osećao/la nervozno?					
2	Koliko vremena, tokom proteklih mesec dana, si se osećao/la nesrećno i tužno?					
3	Koliko vremena, tokom proteklih mesec dana, si se osećao/la mirno i spokojno?					
4	Koliko često, tokom proteklih mesec dana, si se osećao/la toliko depresivno da te ništa nije moglo razveseliti?					
5	Tokom proteklih mesec dana, koliko vremena si se osećao/la srećno?					

P 10. Ako si imao/la seksualni odnos (ovo se odnosi na poslednji seksualni odnos koji si imao/la), da li ste koristili kondom ili bilo koji drugi oblik kontracepcije (zaokruži)?

- a) Još uvek nisam imao/la seksualni odnos
- b) Nismo koristili kontracepciju
- c) Koristili smo kontracepciju

P 11. Koliko često ideš u doktora da bi prekontrolisao/la svoje seksualno i reproduktivno zdravlje (zaokruži)?

- a) Nikada
- b) Jednom godišnje
- c) Nekoliko puta godišnje
- d) Jednom ili više puta mesečno

NASILJE

P 12. Ispod su opisane situacije nasilja u kojima se mladi ljudi mogu naći sa svojim vršnjacima/vršnjakinjama. Stavi X u odgovarajuće polje i odgovori u kojoj meri si učestvovao/la u takvim situacijama u POSLEDNJA TRI MESECA.

	TVRDNJA	Nikada se nije desilo	Desilo se jednom	Desilo se dva ili više puta
1	Vršnjaci/kinje su me nazivali pogrđnim imenima, ismejivali me, vređali ili pretili.			
2	Vršnjaci/kinje su me ošamarili, udarili ili šutirali.			
3	Slali/e su mi preteće ili uvredljive poruke SMS-om, mejlom ili preko društvenih mreža.			
4	Vršnjaci/kinje su me protiv moje volje seksualno uznemiravali ili dodirivali/e na način koji mi je bio jako neprijatan.			
5	Grupa vršnjaka/inja me je napala i bila nasilna prema meni.			
6	Nazivao/la sam druge vršnjake/inje pogrđnim imenima, ismejivao/la ih ili vređao/la			
7	Ošamario/la sam, udario/la ili šutirao/la druge vršnjake/inje			
8	Slao/la sam vršnjacima/kinjama preteće ili uvredljive poruke SMS-om, mejlom ili preko društvenih mreža.			
9	Seksualno sam uznemiravao/la ili dodirivao/la druge osobe protiv njihove volje.			
10	Učestvovao/la sam u nasilnom činu kao deo grupe mladih.			
11	Verbalno sam uvredio/la ili udario/la nekoga za koga sam mislio/la da je gej (homoseksualac/lezbejka)			

P 13. Šta bi učinio/la kada bi vidio/la tuču između osobe koju poznaješ i neke druge osobe (zaokruži 1 odgovor)?

- a) Pokušao/la bih da zaustavim tuču
- b) Uključio/la bih se u tuču i pomogao/la osobi koju poznajem
- c) Pozvao/la bih pomoć
- d) Ne bih ništa uradio/la

P 14. U narednoj tabeli su pitanja koja se odnose na tvoja iskustva sa nasiljem u ljubavnoj/emotivnoj vezi koju si eventualno imao/la sa svojim partnerom/kom, tj. mladićem ili devojkom. Ako do sada nisi imao/la devojku ili momka preskoči ovu tabelu i pređi na naredno pitanje.

PITANJA		Nikad	Jednom	Dva ili više puta
1	Jesi li ikada vređao/la ili omalovažavao/la devojku/momka?			
2	Jesi li devojci/momku ograničavao/la ili zabranjivao/la komunikaciju sa prijateljima, izlazak u grad, način kako da se oblači i slično?			
3	Jesi li ikada ošamario/la ili udario devojku/momka?			
4	Jesi li ikada imao/la seks sa devojkom/momkom protiv njene/njegove volje?			
5	Da li te je devojka/momak ikada vređala/o ili omalovažavala/o?			
6	Da li ti je momak/devojka ograničavao/la ili zabranjivao/la komunikaciju sa prijateljima, izlazak u grad, način kako da se oblačiš i sl.			
7	Da li te je devojka/momak ikada ošamario/la ili udario/la?			
8	Da li je tvoja devojka/momak ikada imala/o seks sa tobom protiv tvoje volje?			

P 15. Ako si doživeo/la nasilje u intimnoj vezi, kako si reagovao/la u toj situaciji (zaokruži)?

- a) Uspešno sam rešio/la situaciju tako što sam se odbranio/la ili izbegao/la nasilje
- b) Nisam uspeo/la da sprečim nasilje, bio/la sam žrtva nasilja.
- c) Nisam doživeo/la nasilje u vezi pa nisam ni reagovao/la.

**Došli smo do kraja upitnika.
Hvala vam na saradnji i izdvojenom vremenu!**

Prilog 2

Primer obrasca za pristanak

Obrazac za pristanak za učešće u anketi Programa Y

Svrha

Sprovodimo istraživanje da bismo bolje shvatili šta mladići i devojke misle i kako se ponašaju u pogledu zdravih životnih stilova, nasilja, rodne ravnopravnosti, seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Takođe smo zainteresovani da saznamo više o problemima sa kojima se suočavaju mladići i devojke na Balkanu, i šta oni misle o svom životu i životnom stilu.

Ovo istraživanje se sprovodi u svim školama i sredinama gde se realizuje Program Y uz podršku Ministarstva obrazovanja.

Ako želite da učestvujete u ovom istraživanju, kreirali smo kratku anketu o ovim temama. Anketu popunjavate sami, a anketa neće uključivati vaše ime, ona će uključivati samo identifikacioni (ID) broj.

Pređaću anketni list smo onima koji daju svoj pristanak za učešće. Stojim vam na raspolaganju da odgovorim na sva pitanja koja imate. Anketa će trajati oko sat vremena. Ako odlučite da ne učestvujete, molimo vas da ostanete u prostoriji i čitate ili radite u tišini. Ili, ako vam je draže, na raspolaganju vam je druga prostorija gde možete da čitate ili radite druge školske zadatke.

Dobrovoljno učešće

Ako želite da budete deo ove ankete, ona je potpuno dobrovoljna. Ako se slažete da popunite anketu, možete da prestanete sa popunjavanjem u bilo kojem trenutku, bez potrebe da mi dajete bilo kakvo objašnjenje i bez ikakvih negativnih posledica. Pored toga, ne morate da odgovarate ni na jedno pitanje zbog kojeg se osećate neprijatno, ne morate da objašnjavate zašto ne želite da odgovorite na njega, jer neće biti nikakvih negativnih posledica zbog toga što niste odgovorili. Ja ću biti prisutan/na svo vreme predviđeno za popunjavanje ankete, tako da možete da mi postavite bilo koje pitanje, ako vam je potrebno više informacija o bilo kom pitanju.

Poverljivost

Informacije koje delite sa nama u ovoj anketi neće biti dostupne ili komentarisane u javnosti. Na anketnim listovima neće biti nikakvih identifikacionih informacija. Poseban obrazac će se koristiti da se vaše ime poveže sa identifikacionim brojem ankete. Mi prikupljamo ove informacije, tako da možemo da uporedimo ovu anketu sa anketom koju ćete možda popunjavati na kraju školske godine. Samo će istraživački tim imati informacije

koje povezuju vaš identifikacioni broj ankete sa vašim imenom. Ankete će se čuvati na zaključanom mestu i na kraju uništiti. Poverljivost takođe zavisi od toga da vi ne delite svoje informacije nisakim osim sa pouzdanim osobama.

Rizici

Neka pitanja u upitniku mogu ti biti neprijatna ili mogu učiniti da se osećaš neprijatno ili mogu prizvati loša iskustva ili sećanja. Ne moraš odgovoriti ni na jedno pitanje na koje ne želiš. Pre popunjavanja ankete, ja ću vam dati spisak imena i kontakt informacije ljudi ili organizacija u vašoj zajednici koji vam mogu pomoći ako to želite. To su ljudi sa kojima možete razgovarati o tome kako ste se osećali prilikom čitanja pitanja.

Pravo na odbijanje ili povlačenje

Možete da izaberete da li želite ili ne želite da budete deo ovog istraživanja. Nema kazne ako odlučite da ne želite da učestvujete. A opet, ako želite da učestvujete, možete odlučiti da ne odgovorite na neka pitanja ili čak odlučiti da se povučete u bilo kom trenutku.

Ako ste zainteresovani za učešće, molim Vas da potpišete ovaj obrazac. Možete zadržati primerak istog, ako to želite

Sporazum o učešću

Pročitao/la sam / objašnjen mi je celi ovaj obrazac za pristanak i dobio/la sam zadovoljavajuće odgovore na sva moja pitanja.

Slažem se da učestvujem u istraživanju Da Ne

Potpis ispitanika/ce datum

Potpis istraživača/ice datum

Izjava istraživača/ice: Da Ne

Izjava istraživača/ice:

Ja, dole potpisani/a, sam objasnio/la učesniku/ci istraživanja na jeziku koji on/ona razume procedure koje treba slediti u ovom istraživanju kao i rizike i koristi koje ono uključuje. On/ona je pristao/la da učestvuje u ovom istraživanju.

Potpis istraživača/ice

Datum

Prilog 3

Primer spiska mehanizama za upućivanje

- 1. SOS telefon za žrtve nasilja**
- 2. Dom zdravlja**
- 3. Centar za socijalni rad**
- 4. Centar za HIV/AIDS**
- 5. Klubovi za podršku mladima**
- 6. Korisni linkovi**

Prilog 4

Pred-test i post-test za nastavnike/ce

PROGRAM Y – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova kod mladića i djevojaka

UPITNIK ZA NASTAVNIKE/CE

Upitnik sadrži pitanja o različitim oblastima života kao što su zdravlje, nasilje, rodni odnosi, odnosi u školi itd. Važno je da se daju iskreni odgovori na sva pitanja. Ovo nije test znanja i nema netačnih odgovora. Upitnik se popunjava tako što samostalno zaokružite ili upišete odgovarajući odgovor. **Upitnik ne treba potpisivati.**

P 1. Pol? a) ženski b) muški

P 2. Koliko imate godina? _____

P 3. Koliko godina radite kao nastavnik/ca ili član osoblja škole? _____

P 4. Molimo Vas da pažljivo pročitate sledeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Najvažnija uloga žene je da brine o kući i kuva za svoju porodicu.					
2	Menjanje pelena, kupanje i hranjenje dece su obaveze majke.					
3	Ako žena prevari muškarca, opravdano je da je on udari.					
4	Jedan šamar predstavlja vrstu nasilja.					
5	Prihvatljivije je da dečak pobegne sa časa nego devojčica.					
6	Muškarac treba da donosi odluke u svojoj kući.					
7	Prihvatio/la bih da imam gej prijatelja.					
8	U redu je da muškarac udari svoju ženu ako ona neće (ne želi) da ima seks sa njim.					
9	Stideo/la bih se da mi je sin homoseksualac.					
10	Žena treba da toleriše nasilje da bi održala porodicu na okupu.					
11	Zajednička je odgovornost i muškarca i žene da vode računa o sprečavanju trudnoće.					
12	U redu je da muškarci plaču i pokažu svoje emocije pred drugima.					
13	U redu je udariti ili šutnuti gej osobu ako flertuje sa mnom.					
14	Kada je žena seksualno uznemiravana, to je najčešće zbog toga kako je ona obučena.					
15	Prihvatljivo je da roditelji tuku svoju decu kad se ona ne ponašaju kako treba.					
16	Najznačajnije osobine muškarca su fizička snaga i moć.					
17	Verbalne uvrede predstavljaju vrstu nasilja.					

P 5. Upišite X u odgovarajuće polje, označavajući šta mislite ili osećate o svakoj od navedenih tvrdnji:

	TVRDNJA	Ne slažem se / nije istina	Slažem se / istina je	Nisam siguran / ne znam
1	Žena ima veće šanse da zatrudni polovinom menstrualnog ciklusa			
2	Testosteron je hormon koji utiče na razvoj muških sekundarnih karakteristika (kao što su dlake na licu, dubina glasa itd.)			
3	Ljudi se mogu zaraziti HIV virusom kada dele hranu sa osobom koja ima HIV.			
4	Sve seksualno prenosive infekcije imaju neke simptome vidljive golim okom.			
5	Prekid seksualnog odnosa je veoma pouzdan način da se spreči trudnoća.			
6	Hitne kontraceptivne pilule ne treba koristiti kao uobičajenu kontraceptivnu metodu, već samo u vanrednim situacijama.			
7	Organizam žena apsorbuje veću količinu alkohola nego muškarac koji popije istu količinu alkoholnog pića.			
8	Alkohol spada u droge.			
9	<i>Halucinogeni</i> su vrsta droge koja snižava aktivnost mozga uzrokujući lenjost i nezainteresovanost.			
10	Kod osoba koje puše marihuanu duže vreme postoji veća verovatnoća da dođe do razvoja bolesti, kao što su stalni kašalj ili rak pluća.			

P 6. Molimo Vas da pažljivo pročitate sledeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Nasilje je ponekad jedini način da se reše neki problemi.					
2	Nasilje je kada neko slučajno udari nekoga ramenom tako da ta osoba oseća bol.					
3	Vredanje i ponižavanje nekoga spada u nasilje.					
4	Ne možemo reći da je muškarac nasilan ako samo ošamari ženu.					
5	U nekim slučajevima nasilja nad ženama, žene su bile krive za to jer su to same "tražile".					
6	Nasilje nad homoseksualcima je ponekad opravdano.					
7	Normalno je da srednjoškolac ponekad popije alkoholno piće.					
8	Podržavam da mlade osobe probaju marihuanu.					

P 7. Da li ste u poslednjih šest meseci videli neku od sledećih pojava u Vašoj školi? Upišite X u odgovarajuće polje za svaku opisanu pojavu.

	TVRDNJA	Nikada se nije desilo	Desilo se jednom	Desilo se dva ili više puta
1	Mladić je ponižavao ili vređao drugog mladića.			
2	Mladić je udario ili istukao drugog mladića.			
3	Mladić je ponižavao ili vređao devojku.			
4	Mladić je udario ili istukao devojku.			
5	Devojka je ponižavala ili vređala drugu devojku ili mladića.			
6	Devojka je udarila ili istukla drugu devojku ili mladića.			
7	Fizička tuča između dve ili više grupa učenika ili učenica.			
8	Učenik/ca je verbalno ili fizički zlostavljao/la nekoga za koga je mislio/la da je gej (homoseksualac ili lezbejka).			
9	Nastavnik/ca je verbalno vređao/la učenika/cu.			
10	Nastavnik/ca je fizički napao/la učenika/cu.			
11	Učenik/ca je verbalno vređao/la nastavnika/cu.			
12	Učenik/ca je fizički napao/la nastavnika/cu.			

P 8. Kakvo je Vaše generalno mišljenje o prisustvu nasilja među učenicima u Vašoj školi (zaokružite samo jedan odgovor)?

- a) Nema nasilja u našoj školi
- b) Nasilje se dešava veoma retko
- c) Nasilje se dešava ponekad
- d) Nasilje se dešava često
- e) Nasilje se dešava gotovo redovno

P 9. Da li učenici i učenice imaju iste mogućnosti u Vašoj školi (zaokružite samo jedan odgovor)?

- a) Nastavnici i nastavnice jednako tretiraju učenike i učenice
- b) Devojke se ohrabruju da razmotre bavljenje profesijom kojom dominiraju muškarci
- c) Mladići se ohrabruju da razmotre bavljenje profesijom kojom dominiraju žene

P 10. Kakvo je Vaše mišljenje o potrebi i ideji da u osnovnim i srednjim školama učenici uče o zdravim životnim veštinama i stilovima (zaokružite samo jedan odgovor)?

- a) Nije posao škole i školskog osoblja da sprovodi edukaciju iz oblasti životnih veština.
- b) Škole imaju delimičnu odgovornost za sprovođenje edukacije iz oblasti životnih veština.
- c) U školama treba da postoji edukacija učenika o važnim životnim veštinama.

P 11. U kojoj meri ste saglasni sa ponuđenim izjavama, koje se odnose na Vašu sposobnost sprovođenja programa životnih veština u školi? Upišite X u odgovarajuće polje za svaku opisanu pojavu.

	OSEĆAM SE SPOSOBNO DA SA SVOJIM UČENICIMA SPROVODIM PROGRAME KOJI SE ODOSE NA...	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Prevenciju nasilja					
2	Seksualno i reproduktivno zdravlje					
3	Rodnu ravnopravnost					
4	Prevenciju konzumiranja psihoaktivnih supstanci (alkohol, droga, itd)					

**Došli smo do kraja upitnika.
Hvala vam na saradnji i izdvojenom vremenu!**

Prilog 5

Pred-test i post-test za vršnjačke edukatore/ke

PROGRAM Y – Inovativni pristupi u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i promociji zdravih životnih stilova mladića i devojaka

UPITNIK ZA OMLADINSKE EDUKATORE I EDUKATORKE

Upitnik sadrži pitanja o različitim oblastima života kao što su zdravlje, nasilje, rodni odnosi, odnosi u školi itd. Važno je da se daju iskreni odgovori na sva pitanja. Ovo nije test znanja i nema netačnih odgovora. Upitnik se popunjava tako što samostalno zaokružite ili upišete odgovarajući odgovor. **Upitnik ne treba potpisivati.**

P 1. Pol? a) ženski b) muški

P 2. Koliko imate godina? _____

P 3. Molimo Vas da pažljivo pročitate sledeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Najvažnija uloga žene je da brine o kući i kuva za svoju porodicu.					
2	Menjanje pelena, kupanje i hranjenje dece su obaveze majke.					
3	Ako žena prevari muškarca, opravdano je da je on udari.					
4	Jedan šamar predstavlja vrstu nasilja.					
5	Prihvatljivije je da dečak pobegne sa časa nego devojčica.					
6	Muškarac treba da donosi odluke u svojoj kući.					
7	Prihvatio/la bih da imam gej prijatelja.					
8	U redu je da muškarac udari svoju ženu ako ona neće (ne želi) da ima seks sa njim.					
9	Stideo/la bih se da mi je sin homoseksualac.					
10	Žena treba da toleriše nasilje da bi održala porodicu na okupu.					
11	Zajednička je odgovornost i muškarca i žene da vode računa o sprečavanju trudnoće.					
12	U redu je da muškarci plaču i pokažu svoje emocije pred drugima.					
13	U redu je udariti ili šutnuti gej osobu ako flertuje sa mnom.					
14	Kada je žena seksualno uznemiravana, to je najčešće zbog toga kako je ona obučena.					
15	Prihvatljivo je da roditelji tuku svoju decu kad se ona ne ponašaju kako treba.					
16	Najznačajnije osobine muškarca su fizička snaga i moć.					
17	Verbalne uvrede predstavljaju vrstu nasilja.					

P 4. Upišite X u odgovarajuće polje, označavajući šta mislite ili osećate o svakoj od navedenih tvrdnji:

	TVRDNJA	Ne slažem se / nije istina	Ne slažem se / nije istina	Nisam siguran / ne znam
1	Žena ima veće šanse da zatrudni polovinom menstrualnog ciklusa			
2	Testosteron je hormon koji utiče na razvoj muških sekundarnih karakteristika (kao što su dlake na licu, dubina glasa itd.)			
3	Ljudi se mogu zaraziti HIV virusom kada dele hranu sa osobom koja ima HIV.			
4	Sve seksualno prenosive infekcije imaju neke simptome vidljive golim okom.			
5	Prekid seksualnog odnosa je veoma pouzdan način da se spreči trudnoća.			
6	Hitne kontraceptivne pilule ne treba koristiti kao uobičajenu kontraceptivnu metodu, već samo u vanrednim situacijama.			
7	Organizam žena apsorbuje veću količinu alkohola nego muškarac koji popije istu količinu alkoholnog pića.			
8	Alkohol spada u droge.			
9	Halucinogeni su vrsta droge koja snižava aktivnost mozga uzrokujući lenjost i nezainteresovanost.			
10	Kod osoba koje puše marihuanu duže vreme postoji veća verovatnoća da dođe do razvoja bolesti, kao što su stalni kašalj ili rak pluća.			

P 5. Molimo Vas da pažljivo pročitate sledeće tvrdnje. Odgovorite koliko ste saglasni sa svakom tvrdnjom tako što ćete da upišete X u odgovarajuće polje.

	TVRDNJA	Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Nasilje je ponekad jedini način da se reše neki problemi.					
2	Nasilje je kada neko slučajno udari nekoga ramenom tako da ta osoba oseća bol.					
3	Vređanje i ponižavanje nekoga spada u nasilje.					
4	Ne možemo reći da je muškarac nasilan ako samo ošamari ženu.					
5	U nekim slučajevima nasilja nad ženama, žene su bile krive za to jer su to same "tražile".					
6	Nasilje nad homoseksualcima je ponekad opravdano.					
7	Normalno je da srednjoškolac ponekad popije alkoholno piće.					
8	Podržavam da mlade osobe probaju marihuanu.					

P 6. U kojoj meri ste saglasni sa ponuđenim izjavama, koje se odnose na Vašu sposobnost sprovođenja programa životnih veština u školi? Upišite X u odgovarajuće polje za svaku opisanu pojavu.

OSEĆAM SE SPOSOBNO DA SA SVOJIM UČENICIMA SPROVODIM PROGRAME KOJI SE ODNOSE NA...		Potpuno netačno	Uglavnom netačno	Ni tačno ni netačno	Uglavnom tačno	Potpuno tačno
1	Prevenciju nasilja					
2	Seksualno i reproduktivno zdravlje					
3	Rodnu ravnopravnost					
4	Prevenciju konzumiranja psihoaktivnih supstanci (alkohol, droga, itd)					

**Došli smo do kraja upitnika.
Hvala vam na saradnji i izdvojenom vremenu!**

Prilog 6

Intervju sa nastavnicima/ama u sklopu kvalitativnog istraživanja

Vodič za intervju sa nastavnicima i nastavnicama — Program Y

1. Možete li mi malo više reći o Vašem iskustvu sa školskim sistemom u kojem radite?
2. Koliko dugo živite u ovoj konkretnoj zajednici/području?
3. Koji su neki od glavnih izazova sa kojima se porodice (porodice vaših učenika i učenica) u ovom području suočavaju?
4. Kada ste Vi lično počeli da radite u ovoj školi?
5. Koji su glavni izazovi sa kojima se suočavate kao nastavnik/ca u ovoj školi?
6. Šta ste primetili/uočili kod mladih ljudi u ovoj školi? Potpitanja:
 - › a. njihovi školski/obrazovni rezultati
 - › b. njihovi ciljevi/težnje
 - › c. glavni izazovi/problemi sa kojima se suočavaju
 - › d. karakteristike mladića i devojaka koje im pomažu da savladaju izazove
 - › e. osobine njihovog okruženja koje im pomažu ili ih sprečavaju u postizanju ciljeva
7. Koji su neki od ključnih odnosa ili uticaja koje mladi ovde imaju?
 - › b. Odrasli uzori
 - › c. Podrška/uticaj porodice
 - › d. Odnosi sa nastavnicima/cama
 - › e. Odnosi sa vršnjacima
8. Koji su neki od izazova sa kojima se mladići suočavaju u ovoj školi? U široj zajednici? U svojim domovima?
 - › a. Seksualno i reproduktivno zdravlje mladića učenika
 - › b. Odnosi sa devojka
 - › c. Vršnjačko nasilje
 - › d. Nasilje u zajednici (i nasilje u kući?)
 - › e. Različiti izazovi za mlađe učenike? Starije učenike?
9. Šta ste uočili kod devojaka u ovoj školi? Koji su neki od izazova sa kojima se devojke suočavaju u ovoj školi? U široj zajednici? U svojim domovima? Potpitanja:
 - › a. Seksualno i reproduktivno zdravlje
 - › b. Odnosi sa mladićima

10. Program Y nastoji da izgradi rodno ravnopravnije stavove i ponašanja kod mladića i devojaka, u nadi da će to dovesti do poboljšanja reproduktivnog zdravlja i smanjenja nasilja. Šta mislite o ovoj ideji? Da li mislite da ovaj tip projekta može biti od pomoći? Zašto ili zašto ne?
11. Da li ste zbog nečeg zabrinuti u vezi sa ovim programom?
12. Koje druge aktivnosti biste želeli da ovaj program uključi?
13. Da li postoje drugi akteri (npr. roditelji, ministarstva obrazovanja) za koje mislite da bi bilo dobro da se uključe u program?
14. Da li postoje bilo kakve aktivnosti u kojima biste želeli da učestvujete ili koje biste možda želeli da vodite sa drugima?

Prilog 7

Obrazac izveštaja za radionice i aktivnosti kampanje

Format za izveštavanje o realizovanim radionicama

Datum realizacije		Ime i prezime voditelja/ke radionice		Naziv škole / obrazovne institucije				
Izveštaj o realizovanoj radionici				Broj učesnika/ca			Važni zaključci/utisci sa radionice (problemi, izazovi, ...):	
Br.	Vremenski raspored	Ukupno minuta	Naziv radionice	Razred	Muško	Žensko		Total
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
Potpis voditelja/ke 1:				Potpis voditelja/ke 2:				

Prilog 8

Primer baze podataka učenika/ca i nastavnika/ca

PROGRAM Y - SPISAK UČESNIKA/CA

Br	Ime i prezime	Nastavnik/ca	Učenik/ca	Razred	Kontakt	Prisustvo na radionicama	Prisustvo na aktivnostima kampanje
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							